

O'ZMU XABARLARI

ВЕСТНИК НУУЗ

АКТА NUUZ

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETI ILMIY JURNALI

JURNAL
1997 YILDAN
CHIQA
BOSHLAGAN

2024
1/8/1

Ijtimoiy-
gumanitar
fanlar turkumi

Bosh muharrir:

MADJIDOV I.U. – t.f.d., professor.

Bosh muharrir o'rinbosari:

ERGASHOV Y.S. – f-m.f.d., professor.

SHIRINOVA R.X. – fil.f.d., professor.

Tahrir hay'ati:

Sagdullayev A.S. – t.f.d., akademik.

Ashirov A.A. – t.f.d., prof.

Balliyeva R. – t.f.d., prof.

Malikov A.M. – t.f.d., prof.

Yusupova D.Y. – t.f.d., prof.

Yunusova X.E. – t.f.d., prof.

Murtazayeva R.H. – t.f.d., prof.

Mo'minov A.G. – s.f.d., prof.

Abdulayeva N.B. – f.f.d., prof.

Madayeva Sh.O. – f.f.d., prof.

Tuychiyev B.T. – f.f.d., prof.

Utamuradov A. – f.f.n., prof.

Muxammedova D.G. – psix.f.d., prof.

Boltaboyev H. – fil.f.d., prof.

Rahmonov N.A. – fil.f.d., prof.

Siddiqova I.A. – fil.f.d., prof.

Sa'dullayeva N.A. – fil.f.d., dots.

Arustamyan Y.Y. – fil.f.d., dots.

Pardayev Z.A. – fil.f.f.d., PhD.

Mas'ul kotib: PARDAYEV Z.A.

TOSHKENT – 2024

MUNDARIJA

Tarix

Abdug'aniyeva G. Professional kadrlar – milliy armiya asosi (1991-2005 yillar misolida).....	4
Ayubova Sh. Samarqandning Registon ansamblidagi bezaklarning ramziy ma'nolari	8
Kattayeva G, Xamidov O. Oks sivilizatsiyasi bo'yicha 2023-yilda nashr etilgan yangi tadqiqotlar: 3.2.-qism ("Qadimgi Sharq arxeologiyasi bo'yicha 12-xalqaro konferensiya materiallari" to'plami misolida)	12
Matba'abov B, Rahimov K. Новый памятник эпохи бронзы Алибайтепа (Юра Узбекистана)	15
Pardayev J. Ikkinchi jahon urushi davrida g'allaorolliklarning front ortidagi fidokorona mehnati	19
Rahmonova P. Imomqulixon hokimiyatining o'rnatilishida firdavsmonand Samarqandning tutgan o'rni	22
To'xtasinov M. Somoniylar davrida ijtimoiy-iqtisodiy va xo'jalik hayoti	25
Egamberdiyev A. Abdulahad To'raning Buxoro amirligi taxt vorisi etib tayinlanishi tarixi	28

Falsafa. Pedagogika. Psixologiya. Metodika. Sotsiologiya. Siyosiy fanlar. Islomshunoslik

Abdisheripova Sh. Kompetentsiyaviy yondashuv asosida tarbiya darslarining tashkil qilinishi(5-6 sinflar asosida)	32
Abduvoitov S. Turkiya tashqi siyosati shakllanishining zamonaviy yo'nalishlari	34
Abdug'aniyeva D. Destruktiv emotsional holatlar – psixologik fenomen sifatida.....	37
Abdullayeva O. Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalarini xorijiy tilni bilish kompetentligini darsdan tashqari mustaqil ta'lim sharoitida rivojlantirish texnologiyasi	40
Abdullayeva R. Hayot sifatini ifodalovchi ko'rsatkichlar va ularning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	44
Abdumalikov A. Jamiyatda uzliksiz ta'lim tizimining shaxs ekologik madaniyati yuksalishidagi roli	47
Abdurazakova Sh. New communicative methods in military english teaching	50
Abdurazaqov F. O'quvchilarga axloqiy-estetik tarbiya berishda notiqlik madaniyati shakllantirishning ilmiy-nazariy va pedagogik asoslari.....	52
Aytbayev M. Sharq va g'arb olimlari tomonidan Mahmud Zamaxshariyning falsafiy-axloqiy merosining tadqiq etilishi.....	55
Aliyeva M. Qobiliyatlarni aniqlash, rivojlantirish va ularning darajalari	58
Alkarova F. O'quvchilarda kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirishda "Texnologiya" fanining roli	61
Amanova G. Talabalarining kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirish shartlari va omillari	65
Aminova N. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish dolzarb muammo sifatida	68
Arzimatova I. Yangi O'zbekiston strategiyasini amalga oshirishda zamonaviy boshqaruv kadrlarini tayyorlash masalasi	71
Ahrorova Sh. Ijtimoiy ma'naviy muhitda qadriyatli yondashuv	74
Baratova D. Noto'liq oilada tarbiyalanayotgan bolalarning oila va oilaviy munosabatlar to'g'risidagi tasavvurlari.....	77
Baratova K. Boshlang'ich sinfda o'qituvchining shakllanishi va metodikasi.....	80
Bozorov V. Ta'limni transformatsiyalash sharoitida maktab o'qituvchilarining pedagogik malakasini oshirishning zamonaviy metodlari	83
Boymatov B. Umumta'lim maktablarida tabiiy fanlarni o'qitish texnologiyalari	86
Davronova F. Zamonaviy jamiyatda sektorlararo ijtimoiy hamkorlik gender madaniyatini shakllantirishning muhim omili sifatida.....	89
Jumaqulova S. O'qituvchi pedagogik faoliyat motivlari va uning muhim jihatlari	92
Jo'rayev V. Technology for preparing students for management activities	95
Zaynobidinova N. Jamiyat barqaror rivojlanishi haqidagi falsafiy qarashlar evolyutsiyasi.....	98
Zokirova G. Strategies and approaches of teaching phraseological competence to young learners.	101
Ibodova M. Akademik litseylarda biologiya fanini integrativ yondashuv asosida o'qitishning didaktik modeli	104
Ibragimov B. Beruniy va ibn Sino yozishmalarining o'rganilishiga oid mulohazalar	106
Kamolova U. Ruboiylarning vazniy tahlili orqali o'quvchilarni ifodali o'qishga o'rgatish masalasi	109
Kasimov A. Mamlakatimizda mahalliy budjetlar ijrosi ustidan deputalik nazoratini amalga oshirishning istiqbollari	112
Kasimova M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarni gender munosabatlarini shakllanishining o'ziga xos xususiyatlari	115
Kenjayev J. Inson huquqlarini ta'minlashda nodavlat notijorat tashkilotlarining ijtimoiy-siyosiy jihatlari.....	118
Kurbanova M. Art-terapiyaning pedagogik va psixologik aspektlari: yo'nalishlari, mazmuni, usullari	121
Qunishev U. Nemis klassik falsafasi axloqiy-estetik qarashlarining jamiyatga transformatsiyasi	124
Mannonov E. Demokratik islohotlar sharoitida fuqarolarda siyosiy madaniyatni shakllantirish zaruriyati	127
Mansurova N. Xalqaro siyosatda gender tenglik	130
Miliyeva M. Talabalarining chet tilini o'rganishining psixologik jihatdan o'ziga xosligi	133
Muxammadiyeva D. Fizika darslarida namoyish tajribalari yordamida o'quvchilarning kasbiy qiziqishini oshirish	136
Наркулова И, Наркулов А. Анализ эффективности использования искусственного интеллекта для повышения качества образования	139
Nurboboyev Sh. Ta'lim muassasalari faoliyatini samarali boshqarishning zamonaviy psixologik jihatlari	142
Nurimbetov R. O'zbekiston – SHHT: amaliy hamkorlik yo'lidagi tashabbuslar	145
Rasulova G. Ona tili ta'lim mazmunida savol, topshiriq va mashqlar orqali o'qitish metodikasi	148
Rahimova M. Psychological factors of family adjustment of girls starting a family of different ages	151
Rahmonova D. Jismoniy tarbiya darslarida oliy ta'lim muassasalari talabalarini jismoniy sifatlarini rivojlantirish	154
Rahmonov A. Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning asosiy prinsiplari.....	157
Rahmonova F. Gender tenglikni ta'minlash – xotin-qizlarni tazyiq va zo'ravonliklardan himoya qilishning ijtimoiy-huquqiy mexnizmi sifatida.....	159
Rashidova O. Oliy ta'lim muassasalarida boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalarining mustaqil ta'limini integratsion yondashuv asosida tashkil qilish	162
Rustambekova N. Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasining nazariy-metodologik asoslari	165
Saydaliyeva D. Bugungi kunda chet tillarini o'qitishga berilayotgan e'tibor va chet tillari o'rganishning ahamiyati.....	168
Samanova Sh. Insonning tabiatdan begonalashuvini oldini olishda ekologik madaniyatning o'rni.....	171
Sadullayev I. Elektron ta'lim uchun o'quv kursi kontentlarini yaratishning asosiy prinsiplari va xususiyatlari	174
Tagieva G. Aholining farovon hayotini ta'minlashda ijtimoiy ta'minotning o'rni.....	177
Toxtiyarova Sh. Inklyuziv ta'lim sharoitida turli darajadagi intellektual qiyinchiliklari bo'lgan bolalar uchun korreksion-rivojlantiruvchi tizimni shakllantirish muammolari	180
Tulaboyeva G. Bugungi kunda chet tili mutaxassislarining kasbiy faoliyatga tayyorlashning mexanizmi.....	183

Turdiyev B. Uchinchi renessans jamiyat ideosferasining ustuvor g'oyasi sifatida	186
Tursunov A. Yoshlar ekologik va estetik ongini shakllantirishdagi yondoshuvlar	189
Tursunova M. Developing pragmatic competence of uzbek esl learners through postmethod pedagogy	191
Ulug'bekova G. Anatomiya o'qitishning zamonaviy ta'lim standartlari va tibbiyot oliy o'quv yurtlari talablariga javob beradigan samarali metodlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish	195
Fayziyeva Z. Texnologik ta'lim yo'nalishi talabalarining maxsus kompetensiyalarini shakllantirish	198
Хакимов С. Научные теории о понятии акцентуации характера.....	201
Xamraev S. Mamlakat rivojining yangi bosqichida mulkdorlik va tadbirkorlik sohasidagi islohotlarning konseptual tamoyillari	204
Xasanova O. Xatolarni to'g'rilash usullari va ularning o'ziga xos jihatlari	207
Xodjaye N. Talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish usullari	210
Xudoyberdiyev E. Tabiatdagi fundamental ta'sirlashuvlarni o'rganish asosida talabalar ilmiy dunyoqarashini rivojlantirish ...	213
Xudoyorova M. Turli yosh davrlarining psixologik xususiyatlari hamda baxtlilik darajalarining ta'lim jarayonini samarali tashkil qilishda asosiy omil sifatida o'rganilishi.....	217
Xo'janova T. Qadimgi davrlarda axborot urushlarida psixologik ta'sir usullari	219
Shirinov O. Oila-mahalla-maktab hamkorligining yosh avlod ta'lim-tarbiyasidagi ahamiyati	222
Shixova I. O'smirlarda tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan psixologik-pedagogik omillar	225
Shodmonqulova M. Yangi davr liberal g'oyalarning o'ziga xos xususiyatlari	228
Shodmonova Sh. Ijtimoiy konsensus tushunchasining mazmun-mohiyati, konseptual asoslari	230
Elmurodov U. Oliy ta'lim tizimida boshqaruv jarayonini takomillashtirishning psixologik jihatlari	233
Якубов О. Разработка педагогической модели обучения персидскому языку для неспециалистов.....	236
Yalg'osheva M. Individual yondashuv asosida til ko'nikmalarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zarurati.....	239
Filologiya	
Abdullayeva U. Ijroviy lirikaning badiiylilik xususiyati	242
Abdusalomova K. Matnazar Abdulhakim she'riyatida mumtoz she'riy san'atlarning qo'llanilishi	244
Abdusattorova B. "Boburnoma" asarining o'zbek tilidan ingliz tiliga turli shaxslar talqinida qilingan tarjimalari asosida kayfiyat konsepti verbalizatorlarini o'rganish.....	247
Aliddinova M. Концепция автора в современной религиозно-нравственной прозе: сравнительный анализ узбекской и русской литературы (на примере О. Николаевой, А. Варламова, Ю. Вознесенской).....	250
Andakulova N. Structuralism and post-structuralism in 20th-century english literature.....	254
Aslanova A. Brendingni targ'ib qilishda digital pr vositalari	257
Babajanova Y. Amerika hikoyalarining bevosita va bilvosita tarjima qilinishi.....	261
Berdiyeva D. Hozirgi o'zbek she'riyatida raqib obrazi (H. Xudoyberdiyeva she'rlari misolida)	264
Bumatova A. Alisher Navoi's works in english.....	267
G'afurov N. Alisher Navoiy fardlarida e'tiqodiy tartib.....	270
Dustmurodov M. Turk xoqonligi harbiy tuzumining O'rxun-Yenisey bitiktoshlarida aks etishi	273
Есемуратова Н. Способы использования видоизмененных пословиц и поговорок в поэзии Ибрагима Юсупова	276
Ziyodullayeva X. Yangi media sharoitida fake newsning auditoriasi	279
Isamidinova G. Yolg'on muloqotning turli diskurslardagi paralingvistik tahlili	282
Iskandarov B. Frazologik birliklarning tarjimada berilishining o'ziga xos xususiyatlari	285
Karimov N. Li Munyolning "Qaddi bukik qahramonimiz" hikoyasida muallif badiiy niyati ifodasi	288
Kuchimova G. About the study of asemantic units in uzbek linguistics	292
Mardiyeva M. Tarjimada frazeologik birliklarning mos kelishi (G'.G'ulom asarlari tarjimalari asosida)	295
Nizomova M. Ingliz va o'zbek tillarida pedagogikaga oid terminlarning diskursiv xususiyatlari	297
Ochilov N. Baxshichilik san'atida zamonaviylik va matn talqini muammosi	301
Rashidova U. Sayfi Saroyi g'azallarida qo'llangan ma'nodosh frazemalarning pragmatik xususiyatlari	304
Tashlanova N. Rangli lug'atlardagi toponomik terminlarning o'xshashliklari va farqlari tahlili (ingliz, o'zbek va rus tillari misolida)	307
Tillabayeva G. "Kiyim/libos" kategoriyasi.....	311
Toshtemirov E. Frazologiya sohasida antonimik munosabatlarning ifodalanishi	313
Turakulova D. Types of linguacultural concepts: a comprehensive exploration	316
Tursunov A. Nemiszabon adabiyotda Markaziy Osiyoning buyuk siymolari talqini	319
Umrzaqov I. Uilyam Folkner ijodiga "Janub renessansi" ta'siri.....	323
Urinboyeva S. Telefon kommunikatsiyasi va yondosh kommunikatsiyalar qiyosiy tadqiqi	327
O'tanova Sh. Antroposentrik bosqichda implikatura va kommunikativ strategiya.....	331
Xomidova M, Abdullayeva M. Mediamatn va intertekstuallik.....	334
Choriyeva Sh. Birinchi jahon urushi davri adabiyotining adabiy-estetik xususiyatlari.....	337
Ergasheva U. Tabiiy holatni ifodalovchi sifatarning lingvomadaniy tadqiqi.....	341
Yuldasheva M. O'zbek va ingliz tillaridagi avtomobil terminologiyasining struktur tahlili	345

Muattar MILIYEVA,
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, PhD
E-mail: muattar@mail.ru

PhD, dotsent B.Norbekova taqrizi asosida

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF STUDENTS LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

Annotation

This article describes the psychological characteristics of students learning a foreign language, the specific psychological characteristics of students who have mastered a foreign language, and the psychological factors affecting foreign language learning.

Key words. Foreign language, age period, pedagogue, psycholinguistics, memory, thinking, culture, linguistic competence.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТУДЕНТОВ, ИЗУЧАЮЩИХ ИНОСТРАННЫЙ ЯЗЫК

Аннотация

В данной статье описаны психологические особенности студентов, изучающих иностранный язык, особенности психологических особенностей студентов, освоивших иностранный язык, а также психологические факторы, влияющие на изучение иностранного языка.

Ключевые слова: Иностранный язык, возрастной период, педагог, психолингвистика, память, мышление, культура, языковая компетентность.

TALABALARNING CHET TILINI O'RGANISHINING PSIXOLOGIK JIHATDAN O'ZIGA XOSLIGI

Annotatsiya

Mazkur maqolada talabalarning chet tilini o'rganishining psixologik jihatdan o'ziga xosligi, chet tilini o'zlashtirgan talabalarning o'ziga xos psixologik xususiyatlari, chet tilini o'rganishga ta'sir etuvchi psixologik omillar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Chet tili, yosh davri, pedagog, psixolingvistika, xotira, tafakkur, madaniyat, lingvistik kompetensiya.

Kirish. Mamlakatimizda oliy ta'lim tizimining barcha turlari, jumladan, oliy malakali ilmiy va ilmiy-pedagog kadrlar tayyorlash tizimini tubdan isloh qilish bo'yicha aniq maqsadli ishlar amalga oshirilib kelinmoqda. Mamlakatimizda xorijiy tillarni o'rgatishni ommalashtirishni yangi bosqichga olib chiqish va sohani rivojlantirish uchun tizimli ishlarni tashkil etish, ulg'ayib kelayotgan yosh avlodni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash, buning uchun barcha shart-sharoitlarni yaratishga katta e'tibor qaratilmoqda.

O'zbekiston kelajagi bo'lgan yoshlar har tomonlama aqliy rivojlanishi uchun zarur bo'lgan bilimlarni, shu bilan birgalikda chet tillarini o'zlashtirishda, psixologik yondashuvlar, amaliy psixologik mashqlar asosida dars mashg'ulotlarni boyitib borishni talab qilinmoqda. Shu boisdan, turli soha mutaxassisleri o'z ona tilini mukammal bilish bilan bir qatorda, bir nechta xorijiy tillarni bilishi va muloqot qila olishi maqsadga muvofiq.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari jarayonida professor-o'qituvchi faoliyatiga qo'yiladigan talablarda ular ham xorijiy tillarni bilishi talabi qo'yilgan. Shu boisdan ta'lim jarayonida o'qituvchi faoliyatining individual-psixologik va ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda katta yoshdagi professor-o'qituvchilarga xorijiy tillarni o'qitish tizimi yo'lga qo'yilmoqda.

Chet tilini o'rganishning va uni o'rgatishning psixologik o'ziga xosligi chet tildagi matnni idrok etish, chet tilidagi so'zlarni xotirada saqlash bilan talabalar o'ziga tillarni o'zlashtirish jarayonida ularning o'ziga tildagi tafakkuri kengayib borishini ta'minlashning psixologik jihatlari bilishni talab qiladi. Ta'lim muassasalarida xorij tillarni o'zlashtirish jarayoni talaba yoshlarning psixologik xususiyatlari, aqliy taraqqiyotining psixologik qonuniyatlaridan xabardor bo'lishi, talabaning psixologik taraqqiyotiga faol ta'sir qiluvchi omillarni o'rganish ular bilan bo'ladigan munosabatlar uchun zarur psixologik ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

Chet tillarini o'rganish jarayonida albatta shaxsni yosh psixologik xususiyatlari farq qiladi. Ta'lim muassasalarining barcha qatlamlarida xorijiy tillarga bo'lgan qiziqish va o'qitish tizimlarini kuchaytirishga oid o'quv mashg'ulotlari, darslik va o'quv qo'llanmalar amaliyotda qo'llanilib kelmoqda. Shunday

bo'lsada, ta'lim muassasalarida pedagog kadrlar uchun va talaba yoshlar o'rtasida yangi zamonaviy ilg'or tajribalar ya'ni psixologik nuqtai nazardan qaraganda psixolingvistik bilimlar zarurati seziladi.

Psixolog olimlarning fikrlariga e'tibor bersak, ular bolalarda til o'rganishga tabiiy moyillikni bolalik davrdan boshlanishini aytib o'tadi. Chunki, ularda taqlid qilish va yangi so'zlarni tezlik bilan eslab qolish qobiliyatlari aynan shu bolalik davrdan boshlanishini bilamiz.

Rus psixologi L.S.Vigotskiy bolaning psixik rivojlanishida tashqi-muhitning rolini va bolani muhit bilan effektiv munosabatini, ta'lim bilan rivojlanishining o'zaro munosabatlarini, murakkab psixik funksiyalar ta'lim jarayonida shakllanishini, aktual taraqqiyot bosqichida mustaqil faoliyatni yaqin taraqqiyot bosqichi asosida bo'linishini, psixik taraqqiyot qarama-qarshilik, ziddiyatlaridan iborat ekanligini ko'rsatib berdilar[1].

Yapon olimi Masaru Ibuka esa, bola hali onasining qornida bo'lganida rivojlana boshlaydi: u mumtoz musiqaga munosabat bildiradi, rasm ko'rgazmasiga borganida onasi tomonidan qabul qilingan ijobiy his-tuyg'ularni sezadi -degan fikrlarini bildirgan [2].

Bola rivojlanishining biogeneziyasi va sotsiogenizatsiyasi muammosida A.S.Makarenko ham o'z fikrlarini bildirgan. U jamoada o'zaro munosabatlar, bola shaxsini loyihalash, faoliyat motivlarini bola faoliyatidagi ahamiyati kabi qator masalalarini o'rgandi va undan amaliyotda foydalandi. Demak, psixolog olimlar fikrlarida ma'lum bo'ldiki, bolaga ta'lim berishda, nimanidir o'rgatishda ham uning psixikasini o'rganish, bolaning individual psixologik xususiyatlarini hisobga olish, bir qator tamoyillar – qoidalariga tayanishimiz lozim ekan.

Talabalar oliy ta'lim muassasalariga faqat qoida va testlarni yodlash orqali emas, balki til ko'nikmalarini o'zlashtirgan holda o'qishga kirmoqda. Bunday talaba bilan shug'ullanish o'qituvchiga ham yengillik yaratadi. Pedagog talabada mazkur ko'nikmalarni rivojlantirishga emas, balki takomillashtirishga ko'proq e'tibor qaratilishi lozim. O'z navbatida, talabalar ham mutaxassislik fanlarini qiyinchiliksiz,

mustaqil bemalol o'zlashtirishga qaratilgan innovatsion mashg'ulotlarni boyitish lozim.

Talaba yoshlarga fan bo'yicha bilim, ko'nikma va malaka berishning o'zi yetarli emasligi, balki hosil qilingan tushunchalarni turli vaziyatlarda amaliy qo'llash layoqatini shakllantirish zarurligi ayon bo'lmoqda. Jahonda oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi raqobat kurashi va "TOP" reytinglar yuritilishi oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirishning marketing strategiyalaridan samarali foydalanish bo'yicha izlanishlar olib borish dolzarbligi malakali xorijiy tillarni yaxshi o'zlashtirgan kadrlar bilan ta'minlashni talab qiladi.

Har qanday xorijiy tillarini o'rganayotgan talaba yoshlarni fikrlash doirasi o'zgarib boradi va talaba yoshlar fikrlashi kengayib borishi, uning ijodkorligini oshirish maqsadga muvofiqdir. Biroq o'z millatimiz qadriyatlaridan voz kechmagan holda bu jihatlarni an'anaviy metodlar bilan uyg'unlashtirish juda o'rinlidir. Buning isboti sifatida Professor Jamol Jalolov fikrlarini olishimiz mumkin, chet tili o'qitish metodi deyilganda, chet tili o'rgatishning amaliy, umumta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlariga erishuvni ta'minlovchi muallim va o'quvchi faoliyatining majmuasi tushuniladi [3].

Hozirda chet tillarini o'rganishda qo'yilgan talablar ilgarigidan tubdan farq qiladi. Yozish, o'qish, tinglab tushunish, gapirish, so'z boyligi va grammatik salohiyat kabi ko'nikmalarga ega bo'lish har bir xorijiy til savodxon uchun qat'iy talabga aylanib ulguri. Bunday vaziyatda, biz xorijiy til o'qituvchilari zimmasida kompleks bilim yig'indisini shakllantirishda talaba yoshlarning ehtiyoj va imkoniyatlarini hisobga olish, ularni qo'llab-quvvatlash, do'stona muhit yaratish va shu bilan birgalikda muqobil masofani saqlagan holda ularga yo'l boshchi bo'lishdek mas'uliyatli va qiyin vazifa turibdi.

Bizga ma'lumki, chet tillarini o'qish uchun xorij davlatlariga borish, jahon tsivilizatsiyasi yutuqlaridan boxabar bo'lish, xalqaro uchrashuv va shartnomalar imzolashda muloqot layoqatiga ehtiyoj sezila boshladi.

Mamlakatimizning istiqboli bugun yosh avlodimiz qanday tarbiya topishiga, qanday ma'naviy fazilatlar egasi bo'lib voyaga yetishiga, farzandlarimizning hayotga nechog'li faol munosabatda bo'lishiga, qanday oliy maqsadlarga xizmat qilishi bilan bevosita bog'liqdir.

Talabalar xorij tilini o'rganishning afzalliklari ko'p albatta, lekin shaxs xususiyatlari qay darajada o'zgarib boradi-degan savolga shunday javob beramiz. Talaba shaxs o'zga tillarni o'zlashtirish jarayonida boshqa ko'nikmalarni o'rganish tezligini oshirib boradi. Insonlarni yaxshiroq tinglashga harakat qiladi, diqqat-e'tibori kuchayadi, o'ziga ishonchi ortadi, ona tilini yaxshilashga harakat qiladi hamda ijodkorligingizni oshiradi.

Psixolog olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni tasdiqladiki, tillarni o'rganish miyaning eng murakkab, "ijro etuvchi" funksiyalari uchun javob beradigan sohalarini rivojlantiradi. Bular, masalan, turli vazifalarni almashtirish, rejalashtirish, fikr yuritish, muammolarni hal qilish, axborotni filtrlash kabi jarayonlar asoslab o'tilmoqda. Shu jumladan, chet tilini o'rganish inson xotira va tafakkurni rivojlantiradi, insonning

ichki dunyosini boyib borishini ta'minlaydi, ona tilining milliy madaniyati va xususiyatlarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi hamda stereotiplar yo'q qiladi degan ilmiy fikrlarni ilgari suradi.

G.A.Guseinovanning "Xorijiy tilni o'rganish uchun psixologik shartlar" ilmiy maqolasida zamonaviy dunyoda chet tillari tobora muhim ahamiyat kasb etishi, ularni o'rganish madaniyatlararo muloqotni muvaffaqiyatli amalga oshirishning asosiy shartlaridan biriga aylanib borishi va lingvistik o'ziga xoslikni shakllantirish vositasi sifatida ishlaydi deb ta'kidlab o'tgan. Xorijiy tillarini o'rganish jarayoni va uning samaradorligini oshirish uchun tegishli shart-sharoitlar shaxsning psixologik xususiyatlari katta ta'sir ko'rsatadi [4].

E.P.Ilin ingliz tilini o'rganishga oid ilmiy tadqiqotlarida, xorijiy tillarini o'rganish nafaqat o'qituvchi faoliyatining uslubi va mazmuniga bog'liq, balki talabalarining shaxsiy psixologik xususiyatlariga, shuningdek ularni o'rganish jarayoniga ta'sir qiluvchi ijtimoiy-psixologik omillarga ham bog'liq - degan ilmiy fikrlarini berib o'tgan.

I.A.Zimnaya o'z tadqiqotida "...Chet tilini o'qitishga shaxsiy-faollik yondashuvi kitobida muhokama qilingan, shubhasiz, bugungi kunda chet tilini o'qitish psixologiyasining asosini tashkil etuvchi asosiy muammolarni tanlashni ham belgilab berdi".

Ta'lim muassasalarida talaba yoshlarga ingliz tilini o'qitishning asosiy maqsadi chet tilida muloqot qilishga tayyorlashdir. Pedagoglar talaba yoshlarni har tomonlama xorij tillarni o'zlashtirishga yordam qiladi, shu bilan birga talabalarda psixologik o'ziga xoslik rivojlanib borishiga ham imkon yaratiladi. Ta'lim jarayonida ingliz tilini o'rganayotgan talabalarda o'qitish metodikasida quyidagi kommunikativ kompetensiyaning quyidagi tarkibiy qismlari ajratiladi:

Lingvistik kompetensiya: matn grammatik qoidalardan foydalangan holda mazmunli bayon qilish uchun birlashtirilgan leksik birliklardan iborat (masalan, matndan yangi so'zlarni yozish, lug'at tuzish matn uchun);

Muloqot holati va muloqot ishtirokchilarining ijtimoiy rollariga qarab adekvat lingvistik shakl va vositalardan foydalanish qobiliyatini aks ettiruvchi sotsiolingvistik kompetensiya (masalan, yangi so'zlar bilan iboralar yoki jumalar yaratish, ma'nosiga mos keladigan so'zlarni kiritish);

Diskursiv kompetensiya, ya'ni yaxlit, izchil va mantiqiy bayonotlarni tushunish va qurish qobiliyati (masalan, muammoli masalalar bo'yicha o'z fikringizni bildirish, qisqa xabarlar berish);

Xulosa. Strategik kompetensiya, ya'ni muloqot amalga oshmasa, qo'llaniladigan og'zaki va og'zaki bo'lmagan vositalar.

Ijtimoiy-madaniy kompetensiya, ya'ni ona tilida so'zlashuvchilarning madaniy xususiyatlarini, ularning odatlari, an'analari, xulq-atvor me'yorlarini bilish, ularni tushunish va muloqot jarayonida foydalanish qobiliyati;

Ijtimoiy kompetensiya: boshqalar bilan muloqot qilish, talabalar muammo bo'yicha o'z fikrlarini bildirishdan qo'rqmasliklari uchun qulay muhit yaratish qobiliyati.

ADABIYOTLAR

1. Выготский Л.С. Психология. - М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2000
2. Масару Ибука После трех уже поздно // Alpina non-friction. 2015. S. 101-102 ISBN: 978-5-91671-058-8
3. Jalolov J. Chet tili o'qitish metodikasi: Chet tillar o'quv yurtlari (fakultetlar) talabalar uchun darslik. -Toshkent: O'qituvchi.2012.-432 b.
4. Guseinova G.A. Chet tilini o'rganish uchun psixologik shartlar// Obrazovanie i vospitani. 2020. №3(29) S 84-85.
5. Милиева М.Г. О психоллингвистике и нейролингвистике билингвизма // Вопросы науки и образования. 2018. №8 (20). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-psiholingvistike-i-neyrolingvistike-bilingvizma> (дата обращения: 21.05.2024).
6. Miliyeva M.G. (2023). Influence of Bilingualism on Socio-Cognitive Personal Development. Zien Journal of Social Sciences and Humanities, 19, 61–64. Retrieved from <https://www.zienjournals.com/index.php/zjssh/article/view/3765>
7. Muattar Gaffarovna Miliyeva GENERAL CHARACTERISTICS OF TRAINING AS A MULTIFUNCTIONAL METHOD // Academic research in educational sciences. 2023. №TMA Conference. URL: [tps://cyberleninka.ru/article/n/general-characteristics-of-training-as-a-multifunctional-method](https://cyberleninka.ru/article/n/general-characteristics-of-training-as-a-multifunctional-method) (дата обращения: 21.05.2024).
8. Милиева М.Г. Исторические предпосылки психоллингвистики // Вопросы науки и образования. 2018. №6 (18). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoricheskie-predposylki-psiholingvistiki> (дата обращения: 21.05.2024).
9. Милиева М.Г. Психоллингвистические аспекты восприятия устной речи (зависимость восприятия от речевых характеристик говорящего) // European research. 2018. №1 (35). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/psiholingvisticheskie-aspekty-vospriyatiya-ustnoy-rechi-zavisimost-vospriyatiya-ot-rechevyh-harakteristik-govoryaschego> (дата обращения: 21.05.2024).

-
10. Миличева, М.Г. (2023). Psixologiyada motivatsiya muammosiga yondashuvlar . Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 132–134. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/digitalization-modern-education/article/view/24702>